

L'Exposició-Homenatge «Maria Freser»

Antecedents, l'homenatjada, l'exposició, la donació, balanç, agraïment...

Dels dies 7 al 16 d'abril passat —coincidint també, doncs, amb Setmana Santa— la Junta d'aquest Museu Municipal va presentar una interessant exposició a la qual, de comú acord amb el fill de l'homenatjada, vàrem donar el títol que encapçala aquest escrit. No solament va ser molt visitada (les diades hi van ajudar), sinó que tothom va sortir-ne gratament complagut i alhora sorprès per la qualitat de l'obra exposada i pel descobriment, o re-descoberta, d'aquesta artista local, filla d'una gran família vilassarenca. Fem-ne la crònica, perquè en quedi constància.

Antecedents. D'ençà de petit l'Anton Homs i Ferrés —de Ca la Duana, fill de Maria Ferrés i Puig— ha mantingut una gran amistat amb la família Barba, de Can Cènsio, els coneguts fusters. És a través dels Barba, principalment dels germans Francesca i Ascensi, que vaig fer coneixença amb el senyor Anton. D'això deu fer poc més de dos anys. Ell, assabentat de l'existència [?] del Museu Municipal i del butlletí *Singladures*, immediatament s'hi va interessar, enamorat com és de Vilassar i enyoradís del senzill poblet de quan era jove. Ho demostra el fet que no va trigar gens a trametre'ns unes breus memòries de la seva infantesa i joventut, una part de les quals van ser publicades en el nostre número 7, de juny de 1989. També va insinuar l'Anton —així és com vol que li diguin— que havia pensat en la possibilitat de llegar part de l'obra artística de la seva mare al poble de Vilassar a través del nostre Museu. En reciprocitat ens vàrem oferir a organitzar-ne una exposició.

L'homenatjada. Aquest és un esbós biogràfic de «Maria Freser», redactat per l'Anton Homs expressament per a l'Exposició-Homenatge a la seva mare:

MARIA FERRÉS I PUIG nasqué a Vilassar de Mar —a Ca la Duana— el desembre de l'any 1874.

Filla d'Eduard Ferrés i Viada i d'Elvira Puig i Mir (de Can Xaní).

Fou la tercera de cinc germans: Paula, Joan, MARIA, Eduard i Elvira.

Anava a l'escola de noies de la senyora Dolores, al Camí ral. Entre les seves amigues d'infància: les noies de la mestra i la seva companya Eugènia Duran.

Contava haver anat amb el seu pare a Barcelona a l'Exposició del 88, on havien pujat a una de les atraccions que es deia «el globo cautivo». Es tractava d'un globus inflat amb gas amarrat amb un cable, que s'anava descabellant quan el globus s'enlairava, i després era recollit pel cabrestant per tornar-lo a baixar a terra. No sabem fins a quina alçada arribava.

Es va casar l'any 1899 amb en Lluís Homs i Moncusí, natural de Valls, que a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona va fer coneixença i bona amistat amb un company de Vilassar de Mar, que es deia Eduard Ferrés i Puig.

Les ocupacions professionals del marit el desplaçaven algunes temporades lluny, on eren les obres que tenia al seu càrrec, i com que els desplaçaments eren llargs i dificultosos, s'enduia la família amb ell.

Així, cap al 1903, la Maria Ferrés, el seu marit i el seu noiet eren a La Pobla de Lillet, prop d'on, al «Clot del Moro», es construïa la fabrica de ciment de la companyia Asland,

Portada del programa de mà de l'exposició.

EXPOSICIÓ - HOMENATGE

«MARIA FRESER»

MARIA FERRÉS i PUIG

(1874 - 1964)

Una de les tantes i tan delicioses escenes de platja que varen ser exposades.

i per anar-hi ho feien: amb tren fins a Ripoll, amb tartana fins a Campdevàrol (parada i fonda), i amb un trajecte de *sis hores* a dalt d'un mul, fins en aquell poble on no sabien encara què era un carro. A la seva arribada a la plaça del poble, la quitxalla la rebé en baixar del mul amb una «ovació» al crit d'«una senyora! una senyora!!!».

Els anys 1904-1905 eren a Bonmatí, prop de Girona, on construïen una resclosa al riu Ter, canals, i una central hidroelèctrica. Allà era més fàcil d'anar a ciutat amb una tartaneta que els hi duia els dies de mercat, i a les festes a missa i a dinar a una de les millors fondes.

Després d'això ja se situaren a Barcelona, on els fills, l'Anton i l'Elvira, creixien i anaven a escola. Passaven els estius a Vilassar —a Ca la Duana—, on anaven als banys, i cada any es feia alguna sortida de tarda amb tartana amb altres familiars a Argentona o a Santa Elena d'Agell, on s'anava amb molta devoció.

També passaven alguns dies a Valls, a una «masia» que a part de la terra, on es collien ametlles, vi, fruita d'estiu i verdures, tenien —i encara existeix— una casa, si no molt confortable ben construïda, amb una bonica galeria al davant, en la qual hom feia vida més que a dins, i que constituïa el punt d'enllaç entre el clos de la casa i el camp lliure i els arbres.

Bé! Si fins ara hem parlat de la Maria Ferrés i Puig com a **dona**, ara cal que en parlem com a **artista**.

Era aficionada a la pintura des de força jove, i assessorada pel seu germà Eduard copiava a l'aquarel·la les flors de la Klein —una pintora europea— editades en targes postals,

i també pintava del natural algunes flors camperoles. També retallant amb les tisores un full de paper blanc sense cap dibuix, feia una mena de paisatges o diorames, on es podien veure arbres estilitzats, nens jugant al cercol o saltant a corda, tot plegat pura imaginació i fantasia. Però tenien molta gràcia i lleugeresa.

Un dia el seu germà li digué que si dibuixava amb la punta de les tisores, perquè no dibuixava amb llapis, que no copiés més, que dibuixés i pintés sempre del natural, i que assagés el sistema japonès de dibuixar de retentiva. I així ho féu, i dibuixava gent que havia vist al carrer, dones que tornaven de plaça amb el cistell al braç, firaires, venedors ambulants, disfresses, artistes de *varietés* o de circ, etc.

I vers l'any 1920 conegué en Rafel Estrany de Mataró, que era artista pintor i aigüafortista d'anomenada, i l'Estrany, sense ficar-se en les aquarel·les, la inicià en la tècnica del gravat a l'aigüafort. A ella i també al seu fill Anton, que l'ajudava a preparar el betum, a encerar les planxes de zinc, i a tractar-les a l'àcid.

I així debutà com a expositora la «Maria Freser», l'any 1922 a la «Sala Parés» de Barcelona, junt amb el seu mestre en Rafel Estrany. Al catàleg de l'Exposició figuraven per part de l'Estrany una trentena d'aigüaforts de gran format, i de la «Maria Freser» una trentena d'aquarel·les entre flors, jardins i fulls d'àlbum, i una dotzena de petits aigüaforts.

Pel que fa a la crítica —i deixant ara de banda els merescuts elogis a l'obra de l'Estrany— cal dir que totes eren favorables i gairebé unànimement donaven més importància als apunts i als gravats, remarcant la captació del moviment de

les figures, que a les aquarelles de flors, possiblement perquè de flors en pintaven molts artistes, però figures «vives» cap, i d'aiguafortistes no n'hi havia gaires, i menys dones.

I tornà a exposar el 1923, i el 1924, també junt amb en Rafel Estrany a la mateixa «Sala Parés».

Les crítiques de la *segona* exposició eren una mica més extenses. Per exemple, *El Día Gráfico* deia:

«Maria Freser [...] como acuarelista y aguafortista se nos presenta esta interesante artista, con una serie de obras suficiente a dejar bien patente su personalidad.»

I fa una certa gràcia com alguns crítics es pensaven que es tractava d'alguna noia jove —i «Maria Freser» era a la ratlla dels cinquanta—, com és ara el de *L'Esquella*, que diu:

«Artista xiroia i decidida, que dibuixa a esgarrapades i pinta amb molt de pit; tant que fins s'atreveix amb l'aiguafort. Té traça en copiar els moviments de les figures i en treure de l'aquarella uns tons brillants.»

I el de *La Vanguardia* deia:

«[...] tocant a la señorita Freser, exhibe acuarelas, aguafuertes y dibujos al lápiz; estos, a nuestro juicio, lo mejor de entre sus obras.»

Els temes de les seves obres eren: *a)* en les *aquarelles* les flors, jardins i algun paisatge; *b)* en *dibuixos* els apunts de platja, dansarines dels ballets i dels estudis d'en Magrinyà —el primer ballarí i director del cos de ball del Liceu—, de la Ivonne Alexander, de gent del carrer, dels que examinaven llibres a les parades de la «Fira del Llibre» i àdhuc dels que miraven les pintures a les seves pròpies exposicions; i *c)* en *aiguaforts* —que constituïen el *plat fort* entre les seves obres— gitanos, dansarines, gent de taverna i bruixes i bruixots —alguns d'ells inspirats en *Les bruixes de Llers* del poeta C. Fages de Climent—.

A l'oli havia assajat alguna cosa, però mai no n'havia exposat res.

Consta en el CATÀLEG dels Artistes Catalans.

Allò que deia el crític de *L'Esquella* de «noia xiroia i decidida» s'avenia perfectament amb el seu caràcter, que lligava millor amb la gent jove que amb els vells. Sempre deia que les seves *amigues* eren aquelles noietes a les quals, quan ja era molt gran, li agradava ensenyar-los *gratis et amore* a treballar llapis en mà o amb els pinzells i els colors de l'aquarella.

Una vegada, baixant els graons de l'entrada d'aquella casa de Valls que hem citat abans amb el nom de «masia», els nois la volien ajudar, i ella els va dir:

«—Que us penseu que sóc una vella de seixanta anys?»

En tenia més de vuitanta!

Maria Ferrés i Puig, o «Maria Freser», com vulgüeu anomenar-la, morí l'any 1964 a Valls, on fou enterrada al costat del seu marit.

L'exposició. Ja hem dit a l'entrada que la Sala Laietana va ser molt concorreguda, i els visitants s'endugueren una agradable sorpresa davant de la qualitat de la majoria de les obres. Maria Ferrés va practicar moltes modalitats de l'art del dibuix i la pintura, de les quals hi havia una bona representació: aquarella, aiguatinta, carbó, aiguafort... En el tema floral i d'escenes de ballet podem veure com hi abocava la seva gran sensibilitat femenina; les gitanes ens sorprenen per l'encert en captar-ne l'expressió i el moment just que donen vivor als tipus representats; dels aiguaforts exposats, els de tema de bruixes, inspirats en el poema de Carles Fages de

Clement *Les bruixes de Llers*, i de personatges imaginaris, ens recorden inevitablement els *Caprichos* o la «pintura negra» de Goya. I als vilassarenes «de sempre» els van colpir els molts i deliciosos apunts de platja per la vida que desprenen, que fa que els qui en la seva joventut ho varen viure se sentin transportats en el temps.

Van ser exposades 55 obres disposades en una trentena de marcs, i més de 70 aquarelles, dibuixos i esbossos de petit format —fulls de blocs d'apunts— de temes variats: passos de ballet, tipus i escenes de carrer, escenes de platja, etc. Cal que recordem que la majoria d'aquestes petites obres d'art la senyora Maria Ferrés les feia «de memòria», és a dir, captava les escenes, els tipus i els escenaris, s'ho gravava al cap i en arribar a casa seva ho traslladava al paper amb la seva mestria.

La donació. Uns quants dies després d'haver desmuntat l'exposició va venir a Vilassar el senyor Anton Homs acompanyat de la seva esposa i del seu fill. Ens vàrem trobar a cals germans Barba. D'ençà de les primeres passes d'aquest afer Can Cènsio ha estat el quarter general del Museu (tampoc no tenim enlloc més on anar). El senyor Homs va retirar algunes poques obres que per a ell tenen un significat especial, i de la resta, d'acord amb els familiars, ens en va fer donació per a Vilassar.

Aquest és el resum de l'obra cedida:

9 aiguaforts; 14 aiguatintes; 17 dibuixos a llapis; 111 aquarelles; 3 blocs d'apunts amb més de 50 dibuixos i aquarelles.

Per temes podríem classificar-ho així:

Flors més de 30; ballet cap a 40; tipus i escenes de carrer uns 50; platja més de 80; etc.

Maria Ferrés i Puig era una enamorada de les flors, i no és gens estrany que dominés els temes florals.

Balanç. Em sembla que podem congratular-nos del bon resultat que per a tots ha tingut aquesta Exposició-Homenatge «Maria Freser». Per al senyor Anton Homs i Ferrés ha representat una revifalla dels records de joventut i ha estat com un tribut a la persona i a l'obra de la seva mare; estem segurs que tant ell com la seva família en servaran un agradable record. Per a Vilassar de Mar ha representat una entrada en contacte —per a molts la primera— amb l'obra d'aquesta il·lustrada vilassarenca i la coneixença de la seva important obra. I, mercès a la generositat i a la bona voluntat del fill de l'homenatjada, ha representat així mateix que una significativa part d'aquesta important obra artística quedi per al seu poble nadiu a través de la donació que ha estat feta al Museu Municipal.

Agraïment. Donacions com aquesta i alguna altra que darrerament s'ha rebut enriqueixen el patrimoni cultural de Vilassar, i mereixen tot l'agraïment dels convilatans.

A través de les pàgines d'aquest butlletí *Singladures* la Jun-

ta Directiva del Museu Municipal vol agrair públicament al senyor Anton Homs i Ferrés i els seus familiars l'atenció que han tingut vers Vilassar, i a títol privat donar-los les gràcies per admetre'ns al cercle de les seves amistats.

El Museu Municipal està amb deute amb la Francesca i l'Ascensi Barba per haver fet possible entaular la coneixença amb la família de Maria Freser i per posar casa seva a disposició de la Junta Directiva per tenir-hi les reunions i per guardar-hi les obres de l'artista. També, perquè han tingut l'excel·lent idea de fer un reportatge fotogràfic de l'exposició el dia de l'obertura, del qual n'han fet un àlbum-recordatori per partida triple: un exemplar per al senyor Anton Homs, un altre per als propis germans Barba i el tercer per al Museu Municipal.

Agraïm l'interès i l'ajuda particular de Joan Pera, i també donem mercès a la Caixa d'Estalvis Laietana, que va posar a la nostra disposició la Sala d'Actes del carrer de Sant Roc.

DAMIA BAS

Part de les caricatures dibuixades per «Xems» (pseudònim de Joan Bertran) i aparegudes al setmanari local L'Ona, núm. 14, de data 22 de gener de 1927, amb ocasió de la ressenya de l'exposició d'artistes locals celebrada el Nadal de 1926 a la sala del Casino. Dels onze expositors, quatre eren de Ca la Duana, aquí representats. D'esquerra a dreta, Maria Ferrés i Puig («Maria Freser»), el seu germà l'arquitecte Eduard Ferrés i Puig, i el seus fills Elvira i Anton Homs i Ferrés.

DONATIUS

En els darrers mesos aquest Museu ha rebut els següents donatius:

- Andreu Domènech, una considerable pila de periòdics i revistes de diverses èpoques, pendents de classificació.
- Josep Almera, una altra remesa d'eines de mestre d'aixa, una caixa de fusta amb documents i plànols d'embarcacions, i mapes geològics del canonge Jaume Almera.
- Antoni Roqué, un escaire i cinc serjants de diferents mides, entre ells un de 2'15 metres, tot de fusta i de considerable antiguitat.
- Felip Font, algunes eines de pagès.
- Josep Nin, una gran fotografia de l'enterrament del doctor Robert (Barcelona, 1902).

SI TENIU...

Si teniu a casa vostra alguna cosa poc o molt «vella» (mobles, estris d'ús domèstic, eines del camp o d'oficis artesans, vestits, puntes de coixí, pintures, fotografies, postals, documents, programes, llibres, i mil coses més), abans de desprendre-us-en penseu que aquest Museu Municipal pretén recollir i guardar tot allò que d'alguna manera és patrimoni cultural i històric de la nostra vila.

Si no teniu res per donar-nos, també podeu ajudar divulgant aquesta crida entre les vostres amistats.

SINGLADURES

Aquest Butlletí semestral del Museu Municipal es reparteix gratuïtament a tothom qui ho té demanat.

Si teniu interès a rebre'l sol·liciteu-lo de paraula o per escrit a la Casa de la Vila o a algun component de la Junta: deixeu el vostre nom i l'adreça. Ajudeu-nos a divulgar-lo entre qui veritablement hi estigui interessat.